

Oslo Rød Valgallianse
ARKIVEKSEMPLAR
Skal ikke fjernes fra kontoret!

OM WILLOCH REGJERINGENS LANGTIDSPROGRAM

AV
JAN MØNNESLAND
OG
CARL ERIK SCHULZ

UTGITT AV RØD VALGALLIANSE

TOM SIDE

FORORD

Dette heftet gir en kort gjejenomgang av argumenter mot enkelte deler av regjeringens langtidsprogram (LTP). Vi har valgt å ta noen deler litt mer grundig - mens andre deler ikke er kommentert. Dels er dette et prioriteringsspørsmål, men for enkelte saker - f.eks. kvinnefrigjøring - antar vi at dette er bedre behandlet andre steder i RV's matriale enn vi får gjort her.

En svakhet ved heftet er at det bare tar opp litt av DNA's "mot-LTP". Dette er vi klar over og beklager, men avgjørelsen om å utelate dette (for å få heftet fortere ut) er tatt av RV og ikke av oss.

Jan Mønnesland
Carl Erik Schultz

KAPITEL 1

I SITT EGET BILDE

Regjeringens langtidsprogram, Stortingsmelding nr 83 (1984-85), (heretter kalt LTP) tegner et bilde av verden slik den ser ut fra Ullernåsen, storbondetunet eller kirkebakken: En ser en del almenne problemer for menneskene, de satser regjeringen nå som før på å løse, og forøvrig er problemet at arbeidsfolk i Norge er for griske.

Dette er en gjennomgående ideologi. Borgerskapet vil ha arbeiderne til å tenke omtrent sånn: Det er for snevert å se bare på sine personlige interesser, en må vise at en tar hensyn til samfunnet. Derfor må arbeiderne gjøre alt de kan for å sikre at kapitalistene får gode forhold slik at de bygger ut landet. Akkurat så høyt skal en heve blikket. Det som derimot skjer utenfor vår andedam er noe ganske annet. Det er ikke av interesse å se på åssen det virker på oss, eller en kan overlate det til regjeringen.

Sjølsagt er tredje verden nevnt. Det fastslås at kløften mellom rike og fattige land øker, at miljøproblemer har globale konsekvenser, at arbeidsløsheten er foruroligende stor, og at en ikke kan vente seg noen rask vekst. Alt dette er argumenter for måtehold ved lønnsoppgjør og mot krav til offentlig velferd. Men til hovedspørsmålet er det likevel en rein "turistholdning": En ser katastrofen som på en utstilling, og reiser så videre til andre severdigheter. Det er altså ikke forsøk på å si om hvor viktig skjebnen til verdens folk er for Norge, og heller ikke å gjøre noe drastisk med dette.

Hverken Willoch-regjeringen eller RV kan sjølsagt avgjøre verdensutviklingen. Poenget er at LTP gir et raskt og glatt bilde av en verden der det er visse problemer, men der dette skjer på behagelig avstand fra vår virkelighet.

NATUREN

LTP påpeker at 40 % av jordas regnskog er hugget siden 1950, og at 10-30 % til vil ryke med før årtusenskiftet (s80-81). En veit at dette har avgjørende betydning for atmosfæren, bl.a. for oksygenproduksjonen og for jordas varmembalanse, Store endringer i klimaet kan bli følgen. I europeisk målestokk kjenner en skogsdøden i en

rekke land, og de enorme utslippene som gir sur nedbør. Det skulle være ganske kjent hvem som står bak den sure nedbøren - det er hverken røykerne eller ovnsfyring som raserer skog og fiskevann.

Sjøløst vil regjeringen gjøre noe med dette - akkurat som dollarturistene ikke liker slummen. De vil legge vekt på "internasjonalt samarbeid" - enda en allerede har sett at slikt samarbeid til nå bare har utsatt problemene mens skogen dør. Ennå har en f.eks. ikke fått britene til å gå med på at det faktisk er slik at sur nedbør har noe med deres utslipp å gjøre. En får heller ikke stoppet uthoggingen av regnskogene gjennom FN-avtaler og norsk bistandspolitikk alene - uten at det blir gjort noe med de økonomiske forhold som gjør det svært lønnsomt å hugge ned i raskt tempo. En skulle egentlig vente regjeringsstøtte til Greenpeace som en naturlig konsekvens av miljøproblemene.

3. VERDEN ER EN KRUTTØNNE

Økonomisk, sosialt, militært er 3. verden en kruttønne. Det er her den nye tida, de store samfunnsomveltningene vil presse seg fram - enten vi vil eller ikke. Gjeldsproblemene er et kjent eksempel. En rekke halvt/helt industrialiserte land i tredje verden har enorm gjeld til verdens storbanker. Innenfor disse landene er det samtidig viktige deler av den herskende klassen som har tjent og tjener på denne situasjonen. For folkene i disse landene har dette ført til rask og stor nedgang i levestandard de siste årene, og antakelig også en økt kløft mellom fattig og rik. Men dette er bare en av flere viktige konflikter.

I landene i den tredje verden er det i svært stor grad slik at økonomien er delt. En del av økonomien er vanlig kapitalistisk - med arbeidere og borgere. En del er føydal eller ulike førkapitalistiske former. Men en stor og økende del er en rein "oppbevaringsboks" der millioner av mennesker lever i slumbyer uten utsikt til hverken å bli del av arbeiderklassen eller til å gå tilbake til den gamle tilværelsen på landsbygda. Dette er ikke en "vanlig" industriell reservearme - som øker i nedgangstider og skrumper under konjunkturoppgang. Det ser tvert imot ut til å være en stadig økende gruppe av mennesker som presses ut av den samfunnsmessige produksjonen når kapitalismen flyter inn i disse landene. Og til dels er det et uttrykk for at kapitalismen ikke automatisk

akkumulerer ny kapital i samme tempo som folketilveksten går. Poenget i "vår" sammenheng er at slike konflikter ikke er lokalproblemer for India, Peru og Nigeria. De angår milliarder av mennesker - og norsk økonomi blir her bare som en dupp som flyter i et opprørt hav. Nå sier riktignok LTP (s49-51) at det er stor avhengighet mellom utviklingen i u-land og i-land. Men noen drøfting av årsaker til problemene finner en knapt, og løsningsforslagene ligger der DNA og Høyre er hjertens enige: Økt u-hjelp og norsk kapitaleksport. Nå kan jo ikke RV foreslå den norske u-hjelpspolitikken som skal løse verdens problemer. Vi mener jo at disse problemene kommer av imperialismen - det økonomiske systemet som bygger på at monopolene og de rike landene utbytter folkene i hele verden. Bare et endra system i verdensøkonomien kan endre på det. Men det er ikke noe argument for å stikke hue i sanda og tro at alt er bra - eller nesten bra. En kan vente økonomisk jordskjelv, og kan ikke satse på at dette ikke vil ramme Norge.

ØKT UBALANSE

Det en har sett de siste årene er flere nye trekk: Lavere økonomisk vekst - ja langsiktig forverring for hele deler av verden som Afrika sør for Sahara. Samtidig er det mye større ulikhet i utvikling - sjøl om et land øker produksjonen så vil store deler av folket likevel ha en mye verre utvikling enn resten.

Store svingninger - med to svære lavkonjunkturer, en omkring 1975 og en først på 80-tallet. Selv under oppgangen mellom disse gikk ikke arbeidsløsheten i de rike landa ned. Store skjevheter i utvikling. Kapitalen har raskt flyttet fra ett område til et annet. Sjøl om det har vært akkumulering og økt sysselsetting så har arbeidsløsheten økt - og betydelig mer i noen deler av verden.

Svære økonomiske rivninger. Det har blitt vanlig med store over/underskudd på betalingsbalansen, store gjeldsposter og store ulikheter innen landene. Alt i alt tegner dette et bilde av en verdensøkonomi som er svært ustabil, og som lett fører til store rystelser.

DEN FALSKE SOLIDARITETEN

"Regjeringen vil støtte utviklingslandenes

posisjoner i internasjonale fora og ved arbeid for økt samhandel med utviklingslandene" heter det så pent i LTP. Opp mot det står det i grell kontrast at DNA-regjeringa aldri slutta seg til multifiberavtalen for tekstiler, og at Høyre-regjeringa også ventet lenge med å gjøre det. Det var først da det ble politisk skandale av at Norge var mest u-landsfientlig at dette ble endra. I U-landenes krav mot rederne innenfor UNCTAD-konferansene, eller kravene om å stoppe hvalfangsten har en heller ikke sett samme pionerånden. Verst politisk sett er den økonomiske alliansen med de andre industrilandene innenfor OECD, der Norge opptrer i blokk mot u-landene. Solidaritetsånden på det økonomiske området har også vist seg ved saboteringen av økonomiske tiltak mot Sør-Afrika, et område der u-landskravene er klare, men der støtten svir i norske borgeres lommebøker.

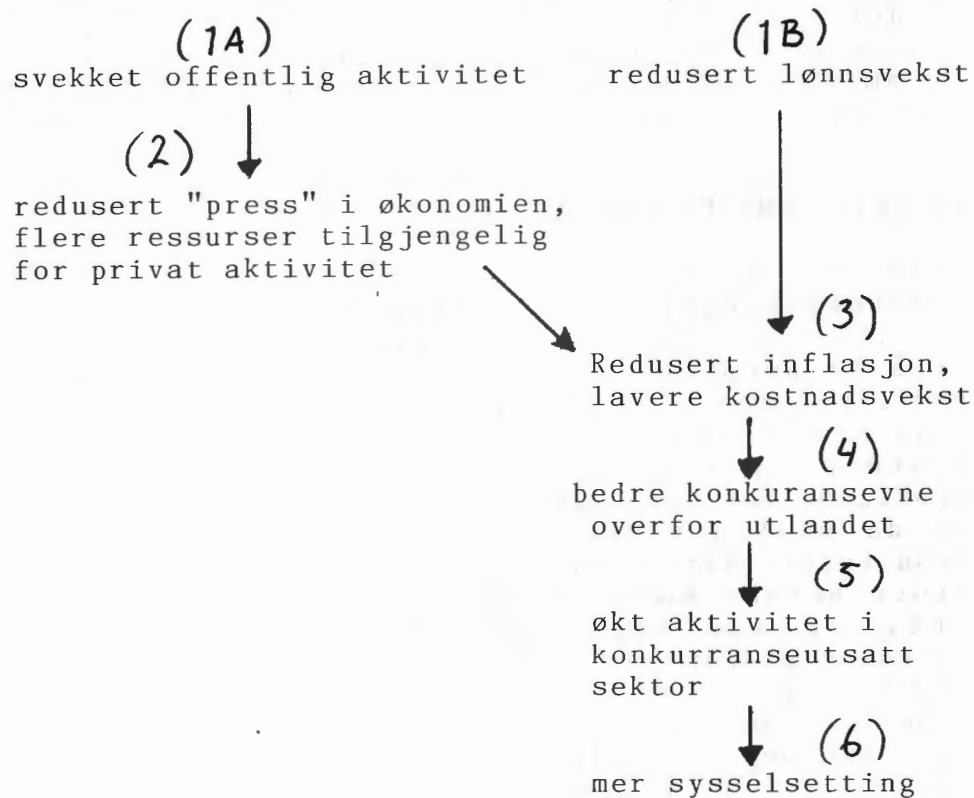
IMPERIALISME PÅ NORSK

Både DNA og Høyre kappes om å utvikle norske uteetableringer ved at norske firma kjøper opp bedrifter ute eller starter egne bedrifter. Målet er å få norske bedrifter til å eie/kontrollere bedrifter ute i større grad, og denne virksomheten skal støttes spesielt av regjeringa, under navnet "internasjonalisering". Hensikten er å øke profitten for de norske bedriftene - og det hevdes at da skal det dryppe litt på oss andre også. Resultatet blir etter all sannsynlighet at en del store norske konsern får betydelige interesser ute, og sjølsagt beholder de nå lettere overskuddet for seg sjøl. Samtidig vever de Norge inn i et nett av økonomiske og politiske interesser som ønsker å utplyndre u-landenes ressurser og sikre seg mot folkeopprør i disse landene. Det blir klassisk imperialistisk politikk - bare i miniutgaven som et lite land kan stå for.

ET PROGRAM FOR LEDIGHET

"Vi må styrke konkurranseevnen for dermed å sikre sysselsettingen." Denne gjennomgangsmelodien uttales omtrent daglig fra P resthus, Berge og de andre "ansvarlige" H-AP-politikere. Ved lavere lønn og redusert offentlig aktivitet skal næringslivet vitaliseres.

Hva ligger i denne tankegangen? Skjematisk kan vi presentere logikken deres slik:

La oss se nærmere på de enkelte ledd i kjeden.

"Svekket offentlig aktivitet gir redusert inflasjon og lavere kostnadsvekst"

Denne påstanden kan ha noe for seg. Offentlig aktivitet gir arbeidsplasser i offentlig sektor. Da blir det færre ledige på arbeidsmarkedet som konkurrerer om jobb i den private sektor. Dette vil skjerpe konkurransen bedriftene imellom for å få tak i folk. Det er dette som menes med "press" i arbeidsmarkedet. Når det er få arbeidsledige, vil bedriftene konkurrere med hverandre om arbeidskraften, bl.a. ved å tilby gode lønns- og

arbeidsvilkår. Videre vil liten ledighet gjøre det lettere for fagforeninger å ståhardere på i sine lønnsforhandlinger. Men legg merke til hvordan denne mekanismen virker. Det er fordi økt offentlig aktivitet gir lavere arbeidsløshet at det blir økte kostnader (dvs. lønnsvekst) Motsatt vil redusert offentlig aktivitet gi økt ledighet, svekket "press" på arbeidsmarkedet, og dermed svakere lønnsutvikling.

"Redusert lønnsvekst gir redusert inflasjon og lavere kostnadsvekst"

Fører økt lønnsvekst til inflasjon? I noen grad gjør det nok det. Lønninger er prisen på arbeidskraft, så økte lønninger øker dermed i hvert fall denne prisen. Videre vil normalt deler av lønnsøkningene tas ut som høyere priser fra bedriftenes side. Dvs. at prisene vil øke noe, men normalt ikke så mye som kostnadene.

Konklusjonen blir m.a.o. at vi gir Regjeringen rett i at svekket offentlig aktivitet gir redusert inflasjon og lavere kostnadsvekst. Men mekanismen går via økt ledighet: svekket offentlig aktivitet gir færre arbeidsplasser og dermed svekket lønns- og prisutvikling.

Dette er selvsagt et forenklet bilde av inflasjonen. Meningen er heller ikke her å gi noen fullstendig inflasjonsteori. Poenget er bare å trekke fram den mekanismen som Regjeringen selv baserer seg på når de snakker om å dempe offentlige utgifter for å unngå "press" i arbeidsmarkedet og dermed inflasjon og kostnadsvekst. Selv om denne forklaringsmodellen er for enkel til å belyse inflasjonsproblemet, kan det likevel være reelle mekanismer tankegangen baserer seg på.

"Redusert kostnadsvekst styrker konkurranseeven og gir økt aktivitet i konkurranseutsatt sektor"

Også her kan vi gi Regjeringen delvis rett. Men bare delvis. I all hovedsak konkurrerer bedriftene på helt andre felter enn pris (kvalitet, leveringssikkerhet, markedsføring, aktivt kontaktnett), og i den grad prisen er viktig settes denne ut fra konkurransehensyn mer enn kostnadshensyn, Dvs. at bedriftene setter prisen så høyt de kan ut fra den konkurranse de møter. Reduserte kostnader (f.eks. lavere lønnsutvikling) vil derfor normalt gi økt fortjeneste, i mindre grad prisreduksjon og derav økende salg.

En annensak er at reduserte kostnader og økt fortjeneste kan anspore bedriftene til utvidelser og økt satsing, dersom det foreligger brukbare salgsmuligheter i markedet. Reduseres kostnadene blir profitten høyere. Noe av denne vil nok brukes innen virksomheten. I hovedsak vil kapitaleierne vurdere hvilke områder som på lang sikt har de beste vekstmuligheter. Dette er i liten grad avhengig av mindre variasjoner i dagens norske lønnsnivå.

Med en lang rekke forbehold har vi med dette vært med på at svekket offentlig aktivitet og redusert lønnsvekst kan gi noe stimulans til den konkurranseutsatte sektor. Vi har pekt på flere forhold som tilsier at sammenhengen er langt fra sterk, og at effekten til dels kan være diskutabel, men noe er det igjen av logikk i Regjeringens skjema så langt.

"Økt aktivitet i konkurranseutsatt sektor gir økt sysselsetting i Norge."

Dette utsagnet virker greit. Like fullt er det her logikken går helt av sporet. Økt aktivitet i konkurranseutsatt sektor kan gi økt sysselsetting i denne sektoren. Vi sier "kan gi", fordi det er fullt mulig at produksjonsøkningen skjer ved økt arbeidsproduktivitet i stedet for ved økt sysselsetting. Faktisk er det slik at økt produksjon og redusert sysselsetting gjerne forekommer samtidig i en fase med teknisk nyutvikling i produksjonen.

Men Norge er mer enn konkurranseutsatt sektor!

Grovt sett kan arbeidsplassene deles inn i to typer: skjermede og konkurranseutsatte. De skjermede virksomhetene dekker innenlandske behov, enten som offentlig aktivitet eller som produksjon av varer som avsettes innenlands. Disse virksomheter er dermed avhengig av den etterspørsel (offentlig og privat) som eksisterer innenlands. De eksportorienterte virksomheter derimot selger sine produkter i utlandet. De er derfor interessert i at det finnes etterspørsel i utlandet, men har ikke noe glede av den etterspørselen som finnes i Norge. I en mellomstilling kommer de såkalte hjemmekonkurrerende bedrifter. De er også avhengige av innenlandsk etterspørsel i likhet med skjermet virksomhet, samtidig som de konkurrerer med utenlandske bedrifter i likhet med eksportbasert (utekonkurrerende) virksomhet.

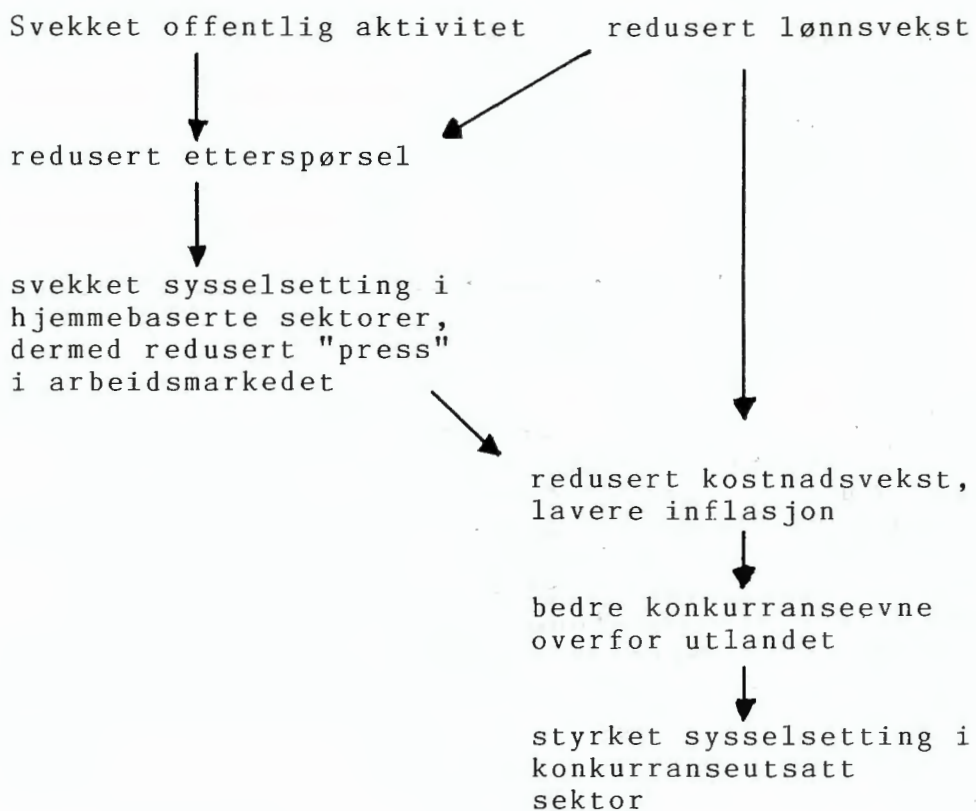
Som vi har vist ovenfor, virker regjeringens

politikk kostnadsbremsende nettopp ved at etterspørselen innenlands dempes slik at "presset" i arbeidsmarkedet blir mindre, dvs. ved å bremse den skjermede sysselsettingen. Etterspørselen innenlands dempes dels ved inntektspolitikk (reduserte lønninger gir lavere etterspørsel fra husholdningene) og dels ved svekket offentlig aktivitetsutvikling (lavere offentlig etterspørsel). Til gjengjeld satses det på å øke bedriftenes inntjeningsetterspørsel (økt profitt). Men totalt sett er det er uttalt siktemål å dempe den totale etterspørselen for å svekke "presset" og dermed kostnadsutviklingen.

Resultatet er, i beste fall, at kostnadene (lønningene) dempes slik konkurranseevnen bedres. Dette vil s... tekonkurrerende bedrifter i forhold... utenlandske konkurrenter og kan kanskje føre til en noe bedre sysselsettingsutvikling her. Men dette er kommet i stand ved en dempet innenlandsk etterspørsel, noe som svekker sysselsettingen i de skjermede virksomheter.

Skjematisk kan vi derfor nå fylle ut og korrigere skjemaet over Regjeringens økonomiske politikk:

14

Vi ser altså at en politikk for bedret konkurranseevne stimulerer en del av næringslivet (den utekonkurrerende), hemmer en annen del (den skjermede), mens en tredje del (den hjemmekonkurrerende) både hemmes av svekket innenlandsk etterspørsel og nyter godt av at kostnadene blir begrenset.

Totalvirkningen: Styrking av konkurranseevnen gir øktende arbeidsledighet

Omlag 5 % av sysselsettingen er i utekonkurrerende virksomhet, mens over 80 % er i skjermede næringer. Ut fra dette burde det ikke overraske at en politikk som stimulerer utekonkurrerende virksomhet ved å svekke skjermet sektor skaper økt ledighet.

sysselsetting 1984

	Utførte årsverk i 1000		(Andel)
Skjermede næringer:			
Offentlig forvaltning	409,1		(23,7)
Andre næringer	999,3	1408,4	(57,8) (81,5)
Konkurransetsatte næringer:			
Hjemmekonkurrerende	223,0		(12,9)
Utekonkurrerende	81,6		(4,7)
Oljevirkosomhet	14,6	319,2	(0,9) (18,5)
		1727,6	(100)

Kilde: Nasjonalregnskapet (Økonomiske analyser 4/85).

I Nasjonalbudsjettet for 1982 (utgitt høsten 1981) er det presentert noen beregninger av virkningen av en mindre stram finanspolitikk. Finanspolitikken kan stimulere etterspørselen ved å øke offentlig aktivitet, eller ved å redusere skatter/øke stønader slik at privat etterspørsel stimuleres. Tabellene nedenfor viser virkningen av en slik politikk på sysselsettingen og i tillegg antatte virkninger for norsk eksport.

Virkninger av mer ekspansiv finanspolitikk:

	Reduserte skatter 1000 mill kr	Økt statlig forbruk 1000 mill kr
Sysselsetting, pga. økt innenl. etterspørsel(%)	0,15	0,43
Markedstap pga. svekket konkurransevne (%)	0-0,2	0,3-0,6

Kilde: Nasjonalbudsjettet 1982, vedlegg 1.

Benytter vi disse prosentsatsene på totaltallene for 1982. får vi dette resultatet:

	Reduserte skatter 1000 mill kr	Økt statlig forbruk 1000 mill kr
Økt sysselsetting pga. økt etterspørsel (årsverk)	2.578	7.389
Redusert sysselsetting pga. redusert konkurransevne (årsverk)	0-332	498-995

Her har vi antatt at halvparten av produksjonsveksten i konkurranseutsatt sektor slår ut i sysselsetting og resten i økt produktivitet, slik også Nasjonalbudsjettet 1982 gjør i de samme beregningene (sl41). Også hjemmekonkurrerende sektor er medregnet i sysselsettingsvirkningen av endret konkurransevne.

I disse tallene er ikke ringvirkningen av endret aktivitet i konkurranseutsatte næringer medregnet. Men den direkte sysselsettingsvirkningen her er såpass beskjedent sammenliknet med effekten av økt etterspørsel at konklusjonen vanskelig kan rokkes. **pga. at den konkurranseutsatte sektor er såpass beskjedent sysselsettingsmessig sett, blir det sammenlagt en vekst i landets totale sysselsetting når staten øker sin aktivitet eller øker stønadene (dvs. gjør finanspolitikken mer ekspansiv).** Tilsvarende vil en stram finanspolitikk som styrker konkurransevnen, svekke den samlede sysselsetting.

Reduserte lønninger og sysselsetting

Vi har vist ovenfor at en stram finanspolitikk (f.eks. ved redusert offentlig aktivitet, reduserte stønader eller høyere skatter) som svekker den innenlandske etterspørsel, gir styrket konkurranseevne men redusert total sysselsetting. Dette fordi tapet av arbeidsplasser i skjermet sektor er større enn den antatte gevinst i konkurranseutsatt sektor.

Hvordan blir så virkningen av å svekke lønnsveksten (den andre strategien i skjemaene våre)?

Redusert lønnsvekst gir redusert kostnadsutvikling. Dette gjelder både konkurranseutsatt og skjermet virksomhet. I seg selv gir dette styrket fortjenestemargin, og det kan i sin tur føre til økt vilje til innsats fra bedriftseiernes side.

For den hjemmebaserte virksomheten har imidlertid redusert lønnsvekst også en negativ effekt: den kjøpekraftige etterspørsel fra lønnstakerne blir svakere. Dvs. at markedet for de ferdige produkter blir mindre, det blir vanskeligere å få solgt varene innenlands. Økte fortjenester gjør eierinntektene større, og det vil i sin tur skape en økt etterspørsel etter bl.a. investeringsvarer. Men lønnstakere bruker mer av sin inntekt innenlands enn kapitaleierne. Når lønnsandelen reduseres og eierinntektsandelen økes, vil derfor den totale innenlandske etterspørsel synke.

Det tekniske beregningsutvalg for inntektsoppgjørene (Aukrust-utvalget) prøvde i 1983 å beregne hva totalvirkningen blir på sysselsettingen når lønnsveksten reduseres (NOU 1983:23). De tok hensyn til de mekanismene som er nevnt ovenfor. De kom fram til at 2 % lavere lønnsvekst gir 0.16 % høyere sysselsetting (2.800 årsverk). Dvs. at sysselsettingen skulle øke med 0.08 % for hver prosent lønnsveksten ble redusert.

Nærmere null er det neppe mulig å komme, med de store usikkerhetsmarginer slike beregninger har. Med de forutsetninger Beregningsutvalget baserer seg på, står det altså fast at redusert lønnsvekst ikke gir noen merkbar effekt på den samlede sysselsetting.

Nå kan flere av Beregningsutvalgets forutsetninger kritiseres. De har regnet med at økte fortjenester skulle resultere i økte

investeringer. Men de har glemt å ta med i regnestykket at disse økte investeringene vil gi høyere arbeidsproduktivitet, og dermed redusert sysselsettingseffekt. Videre har de lagt inn i regnestykket sitt en reduksjon i skatteprosjenter og en økt offentlig aktivitet når lønnsveksten reduseres. Hadde beregningene blitt korrigert for disse elementene, ville resultatet blitt at 2 % lavere lønnsvekst gir 1.070 færre arbeidsplasser. Men også dette er en minimal virkning, tilnærmet lik null.

Regjeringen likte ikke dette resultatet. Det slår klart beina under deres demagogi om at lønninger er roten til alt vondt.

Hva gjør så Regjeringen? Jo, de underkjenner beregningene. De lager sine egne beregninger, hvor de:

- lar den reduserte lønnsveksten gå over flere år, for dermed å komme litt vekk fra nullvirkningen,
- øker anslaget litt, uten noe spesielt grunnlag, og setter anslaget over 3 år til 12.000 årsverk,
- legger til en ide om at lavere lønnsvekst vil gjøre at Regjeringen vil endre sin politikk, begynne å stimulere etterspørselen (høyere offentlig aktivitet, høyere stønader, lavere skatter), og beregner dermed sysselsettingsvirkningen totalt til 30.000 årsverk.

Nå begynner det å hjelpe. Og sant nok, om lavere lønnsvekst kunne føre til en mindre stram offentlig budsjettpolitikk, så vil virkningen av dette være flere arbeidsplasser. Det er det samme som vi viste ovenfor, den stramme politikken som nå føres, gir økt ledighet, en mindre stram politikk vil gi flere arbeidsplasser. Men det er faglig svindel å presentere dette som "virkninger av lavere lønnsvekst".

Lederen av LOs økonomiske kontor, Juul Bjerke, har reagert kraftig mot Regjeringens såkalte "beregninger". I Arbeiderbladet 21.1.84 kaller han det faglige grunnlaget for tvilsomt. Han påpeker at alle de momenter som påberopes i Regjeringens "beregninger", var godt kjent av utvalget da deres analyse ble utført. Han påpeker videre at Finansdepartementet var representert i utvalget, og gikk god for beregningene der, for så

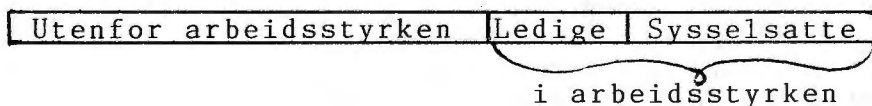
etterpå å gå ut mot dem gjennom faglig tvilsomme soloutspill utenfor utvalget. I Aftenposten 13.11.84 sier han at LO "godtar ikke de beregninger som Finansdepartementet og statsråd Presthus presenterer om sammenhengen mellom redusert lønnsvekst og økt sysselsetting. Disse tall og beregninger har ikke støtte verken i Det tekniske beregningsutvalg for inntektsoppgjørene eller i vel dokumenterte modeller som nyttes for å beskrive norsk samfunnsøkonomi."

Like fullt gjentas det som udiskutabel sannhet i hvert eneste nasjonalbudsjett og i LTP. I LTP har de like godt plusset på noen tusen fra Finansdepartementets første utkjør, nå ligger de på 16.000 flere sysselsatte direkte (mot før 12.000) og 40.000 med økte offentlige utgifter (mot før 30.000). Jo svakere grunnlag, jo kraftigere demagogi.

Sysselsetting og ledighet

Regjeringen satser på to strategier for å styrke konkurransevnen. Det skal føres en stram finanspolitikk. Dvs. at ved å begrense de offentlige utgifter (offentlig sektors aktivitetsnivå, stønader ol.) i forhold til inntektene, skal den samlede etterspørsel begrenses. Som vi har sett, gir dette en klar negativ virkning på sysselsettingen, ledigheten øker. Videre skal lønningene begrenses. Som vi har sett, gir dette ingen virkning for den totale sysselsetting (gevinster i konkurranseutsatt sektor oppveies av tapet i hjemmeorientert virksomhet).

Hva så med ledigheten?

Figuren viser hvordan begrepet arbeidsledige defineres. Først skilles mellom de som er i og de som er utenfor arbeidsstyrken. De utenfor er mennesker som ikke har arbeid, og heller ikke etterspør arbeid. Det kan være barn, trygdede, skoleelever, hjemmeværende husmødre etc. Til dels vil denne avgrensningen være komplisert. En årsak til at en del er hjemmeværende husmødre, kan jo være at de ikke regner med at det vil dukke opp høvelige arbeidsplasser. Hadde arbeidsmarkedet

sett annerledes ut, hadde de kanskje søkt lønnet arbeid. Andelen som er i arbeidsstyrken (dvs. både sysselsatte og ledige) kalles yrkesfrekvensen.

Fram til 1983 gikk gjennomsnittlig arbeidstid pr. sysselsatt ned. Dette skyldes økt bruk av deltid. De kvinnene som etter hvert kom inn i arbeidsmarkedet, kom i stor grad inn i deltidsarbeid. Fra 1984 av har denne tendensen snudd. Nå etterspør stadig flere heltidsarbeid. En forklaring kan være at kvinner ikke lenger vil være reservearbeidskraft, de krever i stadig større grad å delta fullt ut i arbeidslivet. Det er god grunn til å tro at dette er en varig tendens. I så fall betyr det at veksten i arbeidede timer ikke lenger vil være svakere enn veksten i arbeidende personer.

Statistisk Sentralbyrå har beregnet anslag for framtidig vekst i arbeidsstyrken. Om yrkesfrekvensen for kvinner fortsetter å stige slik som tidligere, ventes arbeidsstyrken å øke med 1,3 % årlig fram mot år 2000. Om derimot yrkesfrekvensene ikke endres, ventes arbeidsstyrken å øke med 1,0 % årlig regnet i timeverk (fordi befolkningen som er i yrkesaktiv alder vil vokse). Tallene er fra Økonomiske analyser 3/85.

Det trengs altså en vekst i sysselsettingen på 1-1,3 % årlig om ledigheten ikke skal øke. Hva sier så LTP?

De beregninger som er gjort i LTP, gir en vekst i sysselsettingen på 0,7 % årlig. Dette er m.a.o. atskillig svakere enn det som kreves for å unngå vekst i ledigheten. Det betyr at etter Regjeringens opplegg vil 30-47 % av tilveksten i arbeidsstyrken ikke få jobb! Når LTP påstår at 0,7 % holder, baserer de seg (sl49) på at veksten deltidsarbeid skal fortsette. M.a.o.: enten må stadig flere arbeidstakere finne seg i å jobbe på redusert tid, ellers vil ledigheten øke etter LTPs egne beregninger av sysselsettigen.

Andre metoder for å få ledighetstallene ned

En kunne arbeide for å få ned ledigheten ved å styrke sysselsettingen. Som nevnt ville det kollidere med Regjeringens ønske om å styrke konkurransevnen. Derfor har de i stedet valgt en annen strategi: redusere veksten i arbeidsstyrken!

Vekst i arbeidsstyrken fra året før:

	Observert	Beregnet
1979	21.000	
1980	38.000	
1981	24.000	
1982	27.000	
1983	26.000	
1984	7.000	32.000
1985		31.000
1986		30.000
1987		26.000
1988		26.000
1989		25.000

Kilde: Økonomiske analyser 3/85 (Statistisk Sentralbyrå)

Mens anslagene tilsa en sterkere vekst i arbeidsstyrken for 1984 enn for åra før, ble resultatet en drastisk redusert tilvekst. 25.000 potensielle arbeidssøkere har forduftet! Svaret på fenomenet er enkelt nok: 7.000 flere "arbeidsuføre og syke" i 1984 enn normalt. 15.000 flere under utdanning enn normalt. Ved økt bruk av uføretrygging og ekstraordinære elevplasser er godt over 22.000 personer kunstig holdt utenfor arbeidsstyrken. Ikke noe galt med elevplasser, men noe tegn på at arbeidsmarkedet fungerer bedre, slik LTP hevder, er dette ikke. Folk er snarere satt på venteværelse eller presset ut av arbeidslivet for at statistikken skal se penere ut.

Regner en inn de 20-25.000 personer som ville vært arbeidssøkere i 1984 om slike ekstraordinære tiltak ikke hadde vært satt inn, ville ledigheten vært på nærmere 85.000 personer, eller 4 % av arbeidsstyrken. I tillegg er 40.000 av de sysselsatte omfattet av de særlige arbeidsmarkedstiltakene, dvs. spesialopprettede midlertidige oppdrag hvor det forutsettes at en skal ut igjen innen noen måneder.

Slike tiltak hjelper nok på statistikken. Men de kan vanskelig skjule at den oridnære sysselsettingen svekkes når politikken rettes inn mot styrking av konkurranseevnen.

Næringspolitikk

LTPs næringspolitikk er en industripolitikk. Ved generell bedring i konkurranseevnen satses det på

å styrke fortjenestegrunnlaget i industrien, for dermed å skape grunnlag for vekst og modernisering innen næringen.

Stadig større deler av industriproduksjonen blir etter hvert utsatt for stadig sterkere internasjonal konkurranse. Det blir derfor et viktig spørsmål hvor mye og hva slags industri en kan satse på å utvikle i Norge.

Store deler av norsk industri er basert på enkle arbeidsoperasjoner og billig kraft. Konkurransen landene imellom om hvem som kan produsere med den billigste arbeidskraften er hard og vil lett kunne bli stadig hardere. Konkurranssevnekappløpet er et nullsumspill, alle land kan ikke forbedre sin konkurransevne overfor utlandet. Enten vil Norge måtte havne under Singapore-nivået i lønninger, eller tape i konkurransen om å ha de laveste lønnskostnader. Å fortsattbasere seg på billig kraft vil i realiteten være en gigantisk subsidiering av norske industribedrifter, og ikke noe fornuftig grunnlag for en næringspolitikk.

Den eneste framtidrettede "næringsstrategien" må være å basere produksjonen på virksomheter som kan overleve med et høyest mulig lønns- og velferdsnivå. På kort sikt må en ubetinget slåss for å bevare de eksisterende arbeidsplasser. Men på lengre sikt vil den eneste holdbare løsningen være å basere seg på produkter hvor priskonkurransen er uvesentlig, dvs. produkter som selger godt nok til å tåle en stadig høyere levestandard for arbeidskraften. De bedriftene som hyler høyest over "konkurranssevnen" er gjerne de bedrifter som har størst vanskeligheter med å tilpasse produksjonen til endrede markedsforhold. LTPs politikk er at da må lønna presses ned for å dekke opp for en slik udugelighet hos bedriftsledelsen. Svaret må være å kreve at bedriftsledelsen gjør sin jobb, tilpasser produksjonen slik at den kan bære et høyest mulig lønnsnivå.

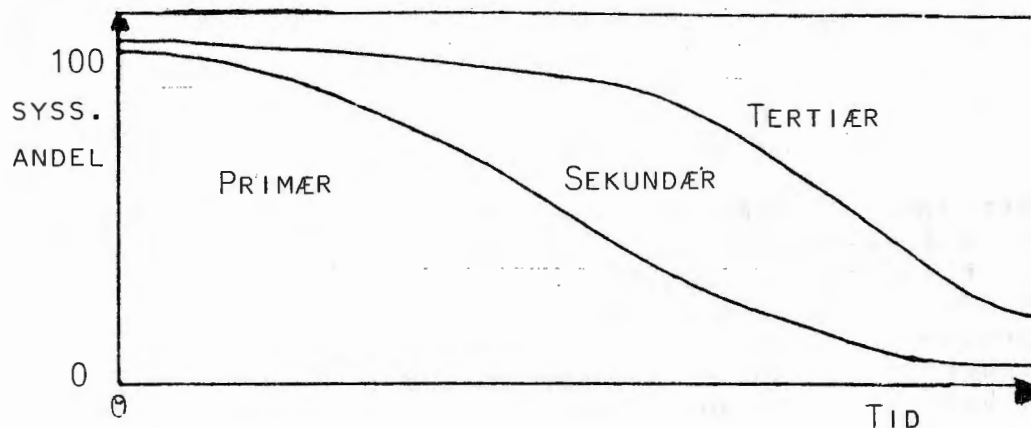
Dette innebærer å satse på en teknologisk videreutvikling. Men vil ikke det bety at en går mot en stadig høyere teknologisk ledighet, at bedriftene moderniserer ved å si opp arbeidere for å bedre lønnsomheten?

LTP sier om dette:

"Siden nesten alle nye produksjonsmåter krever mindre arbeidsinnsats pr produsert enhet enn før, frykter mange at ny teknologi som tas i bruk vil gjøre store grupper arbeidstakere

overflødige. Men hovedregelen i den økonomiske utviklingen over tid har vært at denne frigjøringen av ressurser motsvares av økt etterspørsel etter de godene som blir billigere å produsere eller andre goder som individene eller den offentlige sektoren får råd til å anskaffe."

Sant nok, men hele resten av LTP legger jo opp til å bremse nettopp denne etterspørselen som skulle skape disse alternative arbeidsplassene, bl.a. ved å presse de offentlige utgiftene langt under det sektoren har råd til. Dermed vil store grupper arbeidstakere lett bli overflødige, ikke fordi teknikken øker produktiviteten, men fordi de frigjorte ressursene ikke finner alternativ anvendelse.

I menneskehetens "ungdom" måtte nesten alle arbeidsføre arbeide med å skaffe mat, dvs. innen primærnæringene. Dette var nødvendig for å få produsert den maten som trengtes. Etter hvert som en fikk utviklet kunnskaper og redskaper, ble det mulig å øke produktiviteten slik at de nødvendige matvarer kunne framskaffes uten at alle arbeidsføre arbeidet med dette. Slik var produktivitetsveksten i primærnæringene et viktig grunnlag for veksten i sekundærnæringene. Samfunnet fikk råd til å benytte arbeidskraft til å bearbeide varer. Dermed ble det også mulig med en høyere grad av behovstilfredsstillelse.

Tilsvarende vil en økt produktivitet i sekundærnæringene etter hvert gjøre det mulig å produsere en rikelig tilgang av bearbejdede varer med stadig mindre bruk av arbeidskraft. Dette gjør at det blir mulig å anvende en stadig større del av arbeidsstyrken i tertiærsektoren til tjenesteytende formål. Økt utdanning, kulturtilbud, sosial omsorg vil måtte vurderes som

luksus i en lavproduktiv økonomi som har problemer med å framskaffe nok mat og de mest nødvendige bearbeidede varer.

Teknologisk utvikling er derfor egentlig en velferdsressurs: det blir samfunnsmessig mulig å produsere varer og tjenester med færre sysselsatte enn før, og dette gjør det mulig å få folk til å ivareta flere samfunnsmessige behov, å utvikle et samfunn med et stadig mer avansert tjenestetilbud.

Skal en slik idyllisk utvikling finne sted, må det utvikles en eksportindustri som er så effektiv at den klarer å selge såpass til utlandet at det blir mulig å kjøpe fra utlandet de varer og tjenester som må importeres. Dvs. at det må være utenriksøkonomisk handlefrihet til å øke innenlandsk etterspørsel (som delvis vil slå ut i økt etterspørsel etter importvarer). For Norge er som kjent dette ikke noe problem, utenriksøkonomien går med stadig større rekordoverskudd.

Videre må fortjenesten som skapes i de teknologisk framgangsrike bedrifter kanaliseres ut av disse bedriftene, og skape inntektsgrunnlaget for å øke etterspørselen etter mer avanserte tjenester, skape økonomisk fundament for å øke offentlig og privat tjenesteproduksjon. LTP går inn for det motsatte: inntektene til husholdningene skal presses ned, offentlig aktivitet skal holdes tilbake, inntektene skal i størst mulig grad samles opp hos industrikapitalistenes bankkonti.

Uten en inntektskanalisering ut av de teknologisk framgangsrike bedrifter, vil sysselsettings-situasjonen preges av de arbeidsplasser som kan skapes innen denne sektoren selv. Og her vil det nok være plass for noe ekspansjon i produksjonen, men i svært liten grad i sysselsettingen. Da vil "teknologisk ledighet" lett bli resultatet. Satser en som i LTP på at industriell ekspansjon skal skape vekst, vil resultatet bli stadig større ledighet. Eneste alternativet er å kanalisere inntektene ut av sektoren og inn i mer arbeidsintensiv virksomhet. Men dette vil naturlig nok møte motstand hos industrikapitalistene, de vil akkumulere innen sin bransje, med stadig mindre arbeidskraft pr. produsert enhet, og derfor stadig oftere overproduksjon, omstilling til nye produkter, kamp om markedsandeler etc.

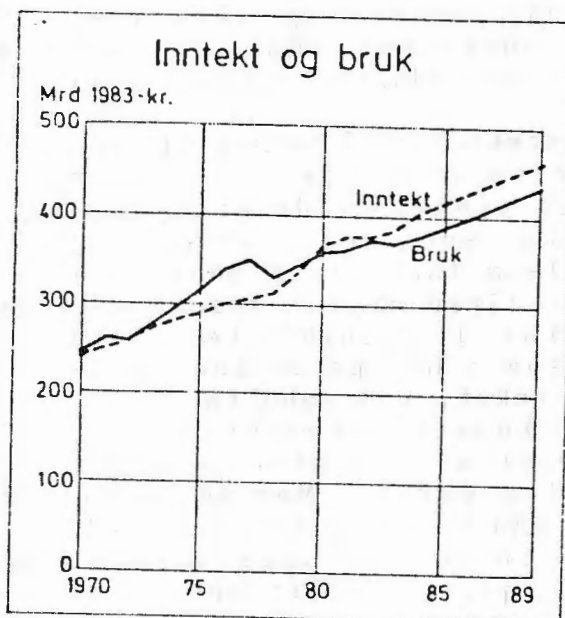
KAPITEL 3

OLJEINNTEKTER, FOND, KAPITALEKSPORT

Norge går med overskudd. Staten går med overskudd. Utenlandsgjelda for landet som helhet synker. Staten (inkl. Norges Bank) har store tilgodehavende i utlandet.

	1980	1981	1982	1983	1984	1989
	(84-kr)					
Norges drifts- balanse (mrd kr løpende priser)	5,4	12,5	4,1	15,0	26,3	28,0

Tallet for 1989 er LTP-anslaget i 1983-kroner, omregnet til 84-kroner med nasjonalregnskapets prisindeks for BNP. Tallene viser hvor stort overskudd Norge totalt går med, dvs hvor mye mer vi selger til utlandet, fratrukket netto rente- og utbyttebetalinger og stønader til utlandet. Oljeinvesteringene importeres i stor grad fra utlandet, og selv med store utbyggingsprosjekter blir altså driftsbalansen sterkt positiv. Dvs at "vi" bruker mindre enn "vi" tjener totalt i Norge.

Figur 8.3.5b *Brutto disponibel realinntekt for Norge og innenlands bruk av varer og tjenester inkludert investeringer i olje og sjøfart. Milliarder kroner 1983-priser.*

LTP

Også statskassen går med store overskudd:

	1980	1981	1982	1983	1984	1985
Overskudd statsregn- skapet (mrd kr)	3,3	10,7	10,1	16,8	21,5	16,2

- 1) Inkl. overføring fra Norges Bank på 8,8 mrd kroner. Denne vedtok Stortinget å omdøpe til Kapitaltilførsel, for dermed kunstig å holde inntekten unna overskuddsbegrepet. Fra 1984 av inngår disse overføringene som inntekt på vanlig vis, bruddet på regnskapsskikken var bare for 83-regnskapet. I offentlige publikasjoner er derfor 83-overskuddet feilaktig oppført med 8,0 mrd kroner.
- 2) Anslag Revidert Nasjonalbudsjett 1985 (pr 10.5.85). Anslagene pleier alltid å ligge grovt i underkant av regnskapstallene. Benyttet samme føringsmåte som t.o.m. 1984, jfr. kommentar i teksten. Med nyvedtatt føringsmåte er overskuddsanslaget redusert til 9,6 mrd kroner.

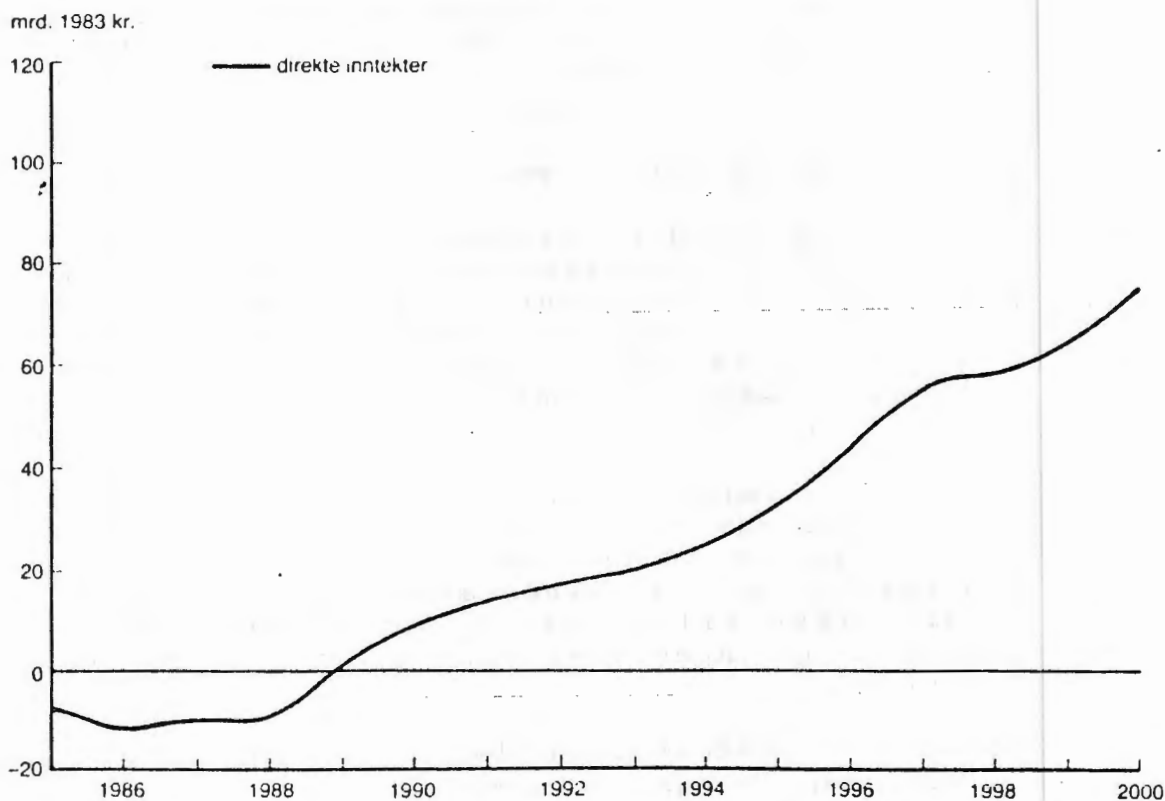
Dette er svimlende høye tall. Til sammenlikning er totalbudsjettet i 1985 for høyere utdanning, forskning og kultur på 7,2 mrd, godt under halvparten av overskuddsanslaget. Staten er m.a.o. ikke villig til å sette tæring etter næring. Tæringen skal holdes langt lavere enn næringen.

Disse overskuddstallene begynner å bli politisk plagsomme. De gjør det vanskeligere å få politisk gjennomslag for en stram politikk til konkurransevnenes fremme. Derfor settes det i verk en rekke tiltak for å gjemme unna dette overskuddet.

En metode er systematisk underbudsjettering. Budsjettdokumentene får stor publisitet, regnskapene svært liten. F.eks. viste budsjettforslaget for 1984 et underskudd på 1,1 mrd kroner, mens resultatet ble ny rekord i overskuddet. En annen metode er fusking med regnskapet, slik at en i 1983 vedtok å lure 8,8 mrd kroner unna overskuddet ved brudd på vanlig regnskapsskikk (se fotnote 1 til tabellen).

En tredje metode er satt iverk fra 1985 av. Det er nå vedtatt at en del av Statoils investerings-

og driftsutgifter skal belastes statsbudsjettet i stedet for Statoil. Til gjengjeld skal en del av inntektene til Statoil i sin tur godskrives statsbudsjettet. Men dette er vedtatt gjennomført slik at de første årene belastes bare utgiftene, først etter hvert skal inntektene komme. Figuren nedenfor, fra St.meld. 33 (1984-85) viser perspektivene for utgifts- inntektsføringen over statsbudsjettet pga den nye ordningen: (fra St. meld. 33(1984-85))

Figur 3. Statens del av produksjonsinntektene minus statens del av driftskostnadene, lete- og feltutviklingskostnadene og investeringene.

Figuren viser at t.o.m. 1988 vil statsoverskuddet bli satt ned med ca. 10 mrd kroner årlig, ved at staten dekker en del av Statoils investeringsutgifter, som Statoil uten problemer kunne dekket på egen hånd. Først fra 1990 av vil statsbudsjettet få nettoinntekter av den nye ordningen. Innen den tid kan vi rolig regne med at det er innført nye ordninger for å skjule overskuddet.

En slik ordning er oljefondet. LTPs forslag er at oljeskattene skal gå inn i et oljefond, i stedet for i statsbudsjettet (men de skal fortsatt forvaltes av Finansdepartementet). Så lages det et eget regelverk for hvor mye som skal overføres fra dette fondet til de årlige statsbudsjettene. Dermed er en kvitt overskuddene, statsbudsjettene kan gjøres opp uten sjenerende overbalanse.

Overføringene fra oljefondet til statsbudsjettet skal fastlegges ut fra to hensyn:

- sikre en jevn inntektstilgang til statsbudsjettet (unngå svingninger)
- sikre en tilpasning til etterspørselspolitikken, hensynet til konkurranseevnen.

Det første momentet begrunnes med at oljeinntektene er usikre, og at det er uheldig om svingninger i oljeinntektene resulterer i tilsvarende svingninger i offentlig aktivitet. Nå er det ikke nødvendig med fond for å få til en slik avdempning av svingninger. Metoden med svingende budsjettbalanser, dvs praksis hittil, er like effektiv til dette formålet.

Det andre momentet viser tydeligst den egentlige funksjonen til fondet. Av hensyn til profitten i eksportrettet industri ønskes et lavt etterspørselsnivå innenlands. Da er det viktig at oljeinntektene ikke kommer til anvendelse. Økt bruk av oljeinntekter, enten via økt offentlig virksomhet eller via økte stønader eller reduserte skatter og dermed økt privat etterspørsel, gir flere arbeidsplasser, lavere ledighet, og dermed økt velferd, dvs økte kostnader for eksportrettet industri. For å unngå dette er det viktig å holde oljeinntektene unna norsk økonmi.

I LTP blir argumentasjonen om å unngå svingninger blandet sammen med ønsket om å unngå økt innenlandsk etterspørsel. Dvs at et plausibelt argument blir blandet sammen med et uholdbart argument. Poenget er å unngå at oljeinntektene blir benyttet til velferdsformål. Konsekvensen er en stadig større utenlandsformue.

Hva skal utenlandsformuen brukes til? Dette diskuteres for tida, LTP er ikke helt klar her. Noe vil de bruke for å lette norsk kapitaleksport, dvs kreditt til norske bedrifters utenlandsetableringer. Men de vil samtidig unngå

at dette får karakter av subsidiering. Som sagt, noe uavklart. Det eneste som er avklart, er at det ikke skal komme folk i Norge til gode.

AP sier de vil bruke 20 mrd kroner av oljeformuen, bruke oljefondsmidlene med 10 mrd til å støtte norsk kapitaleksport og 10 mrd til investeringsstøtte, forskning etc. i Norge for å stimulere teknisk utvikling av industrien. De 10 mrd som skal anvendes ute skiller seg lite fra LTP, bortsett fra at LTP ikke tallfester sin støtte til kapitaleksporten. Når AP vil bruke 10 mrd til innenlandske tiltak, virker dette umiddelbart positivt. Men så sier AP isamme åndedrag at dette skal tilpasses etterspørselspolitikken. Hva betyr dette? Det betyr trolig at AP fortsatt vil holde en stram innenlandsk etterspørsel, og regulere de ordinære bevilgningsposter i samsvar med dette målet. Kort sagt: redusere andre bevilgningsposter slik at de 10 oljemilliardene ikke betyr økt total aktivitet. Dette vil ikke være noe annet enn å bytte navn på penger. Som sagt, AP er utrolig uklare og svevende på dette punktet, noe som gir grunn til å tro det verste.

Norges utenlandsgjeld, mrd kroner, pr 31.12.

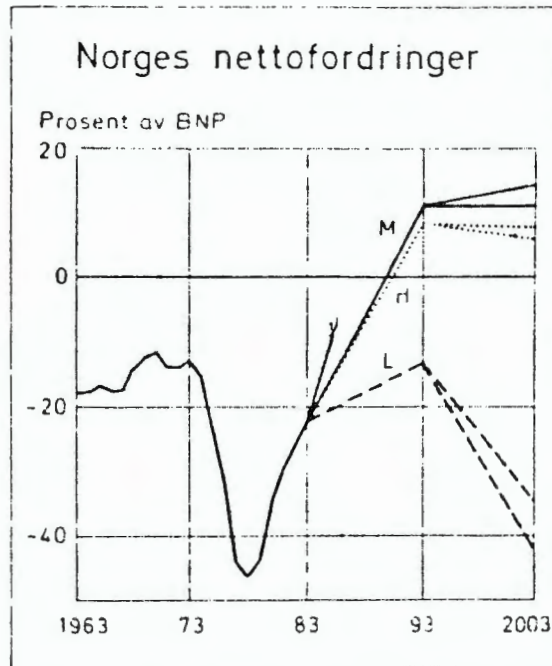
	<u>1980</u>	<u>1981</u>	<u>1982</u>	<u>1983</u>	<u>1984</u>
Statsforvaltningen	25,5	22,2	17,4	4,9	0
Norges Bank	-31,0	-36,3	-48,3	-51,3	-85,7
Olje, sjøfart	41,6	45,5	71,2	79,9	86
Resten	56,9	56,3	58,2	56,6	74
<u>Totalt</u>	<u>93,0</u>	<u>87,7</u>	<u>98,5</u>	<u>90,0</u>	<u>75,2</u>

Kilde: Nasjonalregnskapet

Statskassens utenlandsgjeld er nedbetalt. Norges Banks valutareserver har økt fra 8,7 mrd kroner ved utgangen av 1977 til 85,7 mrd ved siste årsskifte. Inklusive Norges Bank har staten vært gjeldfi siden 1980, og har nå bygget seg opp en gigantisk utenlandsformue.

Men landet har fortsatt gjeld, sier LTP, derfor, hold an, hold an, vi ligger på minus-siden. Som tabellen viser er gjelden i hovedsak oljeselskapenes gjeld. Og det er intet problem i dette. Skal et oljefelt bygges ut, ville det vært tåpelig å vente til det var skrappt sammen nok sparepenger innenlands. Det er bare lurt å låne til lønnsomme prosjekter. Så lenge lånene går til

lønnsom virksomhet, er det ingen problemer knyttet til gjelden. Og går en bedrift konkurs, er det knapt noe nasjonalt problem at en utenlandsk bank må ta tapet. Det er ren demagogi når det nå gråtes over landets totale gjeld, den er uproblematisk så lenge staten ikke bærer eller garanterer for gjelden. Gråteøvelsene er ment å skjule at staten nå disponerer gigantiske utenlandsfordringer, som den ønsker å bygge videre opp ved oljefondet.

Figur 5.2.3d Perspektivskisser for nettofordringer i pst. av bruttonasjonalproduktet, 1963-2003.

LTP

Det er lagt til grunn at Norges netto stønader til utlandet utvikler seg omlag parallelt med brutto nasjonalproduktet. Det er videre lagt til grunn at realrenten på Norges nettogjeld fordringer avtar fra et nivå på ca. 4,8 pst. i gjennomsnitt i 1983 til 3 pst. i 1993. Fra 1993 til 2003 er det for hvert av alternativene vist utslaget av alternative forutsetninger med realrente på h.h.v. 3 pst. og 1 pst.

¹⁾ Nasjonalbudsjettets anslag for 1985, uten omvurderinger. Anslaget avviker fra perspektivberegningene. Avviket skyldes at utgangsåret for perspektivberegningene er 1983, og at en har valgt å trekke rette linjer i ti-års intervallene.

Som LTP-figuren viser, er anslagene for Norges gjeld ved utgangen av 1985 reelt lavere enn både i 60-åra og i begynnelsen av 70-åra, før oljeinvesteringene tok til og dermed

oljeselskapenes opplåning. Og LTP-anslagene videre viser en lynrask utvikling fram mot en nasjonal nettoformue fra 1990 av (L-alternativet er et urealistisk svartmalingsalternativ, ikke en seriøs framtidsplan).

LTP er klar: hold lav etterspørsel innenlands, lav sysselsetting (både M og H-alternativene har en sysselsettingsvekst som er lavere enn Byråets anslag over veksten i arbeidsstyrken), og bygg opp store formuer utenlands.

KAPITEL 4

KAPITALEN - FOLKETS "SÅMENN"?

Regjeringen og DNA kappes om hvem som er mest næringsvennlige. Faktisk er en av DNAs hovedinnvendinger mot regjeringen at den ikke er snill nok mot næringslivet. Derfor har DNA lovet 20 milliarder til for å styrke kapitalistene - 10 ute og 10 hjemme.

Regjeringens opplegg er et program for å "styrke produksjon og næringsliv". Ideologien bak dette er at ved å gi mer til eierne av fabrikker så vil disse "så" dette i økt produksjon som så seinere skal komme "oss alle" til gode. Det dekker over at kapitalistenes mål er å samle opp stadig mer kapital - for å vinne fram i konkurransen, og for å styrke sin egen makt og inntekt. Situasjonen er ikke slik at "når det regner på presten så drypper det på klokkeren", men snarere at almuen skal tørste for at presten skal få rikelig.

Allerede nå er det norske samfunnet gjennomsyret av tiltak bygget på denne ideologien, og som sikrer borgerskapets profitt og levekår. Bygger du hus betaler du moms. Bygges en fabrikk er det ikke moms. For en del investeringer er det investeringsavgift, men den omfatter stadig mindre, og har lavere satser. Tjener du penger, betaler du skatt. Men ikke hvis du har firma og maskiner som avskrives. Og det har jo bedriftene så lenge de ekspanderer. I en rekke tilfeller har storkonsern presset Storting og regjering direkte for å forhandle om særbehandling i skattespørsmål. Mest kjent er vel oljeselskapenes press - der de fikk ut ytterligere milliardbeløp. Hvem har sjøl oppnådd å kunne forhandle med likningskontoret om skattlegginga?

LTPs forslag for økt vekst er en lang rekke tiltak for økt profitt - underforstått at det skal øke veksten. Dette er ett av argumentene for å begrense de offentlige budsjettene. Likeens foreslås det at Arbeidsmiljøloven skal endres der den skaper "unødige problemer for næringsdrift". Slike spørsmål skal en nå måtte slåss for i forhandlinger. Aksjeeierne skal stimuleres ytterligere, bl.a. ved at de personlig skal få skattefordel hvis nye selskaper går underskudd i starten - før ble slike fordeler forbeholdt i bedriften.

Mange av skattereglene er vanskelige, og en ser ikke alltid konsekvensene av hver endring. Men

målsettingen med endringene er klar nok, de tar "sikte på å styrke bedriftenes kapitalsituasjon" (s171). Dels er dette gjort ved å endre avskrivingsregler, dels ved å senke formuesskatt, øke adgangen til skattefrie avsetninger og lette skattlegging ved aksjegevinster.

Enhver politikk trenger en sosial basis. Høyres basis er å appellere til at "enhver er sin egen lykkes smed". Det blir gjort ved å gi økte muligheter til å starte for seg sjøl - som aksjespekulant, som eier av eget firma osv. Det er i denne sammenheng at en må se ordningen med at en skal kunne erstatte arbeidsløshetsstrygd med etableringskonto for eget firma. DNA appellerer ikke til samme basis - selv om de deltar i konkurransen om hvem som er mest næringslivsvennlig. De henvender seg til borgerskapet i de store bedriftene, LO-toppen og byråkratiet - når de vil øse ut sine 20 milliarder.

Det er et viktig poeng å være klar over skatteletten til næringslivet. Svært mye av skattedebatten i Norge har dreid seg rundt marginalsattesatser, boligskatt - kort sagt personskatten. Men i et samfunn der kapitalens inntekter bare i liten grad er personlig - så leder dette oppmerksomheten vekk fra det virkelig store hullet i skattesystemet. Ta f.eks. oljeselskapene. Deres ekstra overskudd etter skatt utover vanlig kapitalavkastning var i fjor 18,2 milliarder kr. Det er mer enn samlet direkte statsskatt fra personer og bedrifter ellers (ca 15,6 milliarder). Riktignok snakkes det mye om marginals-katten - men det er ca 20 % av skatteytterne i Norge som har mer enn 50 % i marginals-katt - og 7-8 % har 60 % eller mer (LTP s194). Debatten går om smulene - mens de store beløpene alt er lurt unna.

Kapitalen kan altså i svært stor grad samle opp økt kapital uten å bli skattlagt - bl.a. pga avskrivingsreglene. Det betyr at deres kontroll med økonomien - deres makt og eiendom øker uten de skattebegrensningene vi andre har. Offisielt får de bare "utsettelse på skatten". Den dagen de slutter å ekspandere vil overskuddet bli skattlagt. Men ingen bedriftseier har det for øyet - tvert imot, målet er jo å fortsette å samle opp mer kapital. Det er her ideologien ligger - de er "såmenn" som først skattlegges når de "høster".

KAPITEL 5

SKATTELETTE UTEN SKATTELETTE

Skatteletteprogrammet er av de få valgløfter fra forrige valg som folk ennå husker. Noe regnskap for dette løftet gir ikke LTP. Det påvises at for gitt realinntekt er inntektskatten 0,7 - 1,7 % lavere andel av inntekten i 1985 enn i 1981 for enslige (s193). Og det gis ingen løfter om at skattenivået skal ned - det skal "utredes". For den som trodde at partiene ville ha ned skattene for at folk skulle få bedre råd er LTP et slag i fjeset. Problemet med skattene er at det høye nivået gir mange rare virkninger i økonomien, heter det nå. Det kan løses enten ved å ta ytterligere tiltak for å begrense offentlige utgifter eller ved å finne nye måter for å få inn skatten. Regjeringen vil altså flå, men ser problemer med alt blodet - og vil derfor ha nye slaktemetoder.

Dermed startes jakten på nye metoder for å få inn penger. Poenget er da å finne grupper som en kan argumentere for at bør betale mer. Folketrygdavgiften er tidligere foreslått økt. Det foreslår regjeringen nå som en hovedlinje for økt skatt. Samtidig hevder de at dette ikke skal ses som skatteøkning med krav om kompensasjon ved inntektsoppgjørene - fordi det er trygdepenger. Da glemmes raskt at nettopp nedgang i folketrygdavgift ble brukt som hovedsak i Kleppepakkenes skattelette på 70-tallet. Når avgiften går ned er det altså skattelette. Når den går opp er det finansiering av trygd. Poenget er vel at det i begge tilfeller er en del av skatten - slik en ser det i alle andre land også.

I spørsmålet om folketrygden driver regjeringen et smart dobbeltspill: Når det er snakk om folketrygdavgiften hevder de med styrke at den må økes fordi den ikke dekker utbetalingene. Da er argumentet at dette ikke er en skatt - men en slags forsikringsordning. Men når en kommer til utbetalingene argumenteres det med at de blir for høye. En skulle jo tro at hvis det var en forsikringsordning, så kan en ikke etterpå ta fra de forsikrede de rettighetene de har opparbeidet seg. Folketrygden er, og har hele tida vært, en del av trygdesystemet i Norge. Derfor må en avvise forsøkene på å gjøre dette om til en slags forsikringsordning.

Neste gruppe som kan angripes er pensjonistene. De har nå lavere skatt - bl.a. betaler de ikke

pensjonsavgift til folketrygden, og de har særfradrag for alder og eventuelt nedsatt ervervsevne/skatteevne. Her varsler regjeringen at disse "skattefordelene" skal vekk på litt sikt for de som ikke har aller lavest inntekt.

Dermed er to angrep for økt skatt varslet. Det tredje er en økning av boligskatten. Regjeringen foreslår også å sette ned formueskatten, men vil til gjenjeld øke boligskatten.

Skatteletten vil da tilfalle de med høyest marginalsatt, de med stor formue utenom bolig - og, fordi det er politisk umulig å gå utenom, barnefamiliene.

KAPITEL 6

STRUPETAK PÅ OFFENTLIG SEKTOR

Regjeringens langtidsprogram legger opp en strategi for å begrense de offentlige utgiftene. Dette er en hovedsak i programmet, og gjennomsyrrer en rekke tiltak.

I utgangspunktet snur regjeringen problemet på hodet: De vil ha utgiftene begrenset, og ser etter hvor de kan gjøre det med minst mulig motstand og med best mulig argumenter. Dermed blir offentlig sektor en slags restpost.

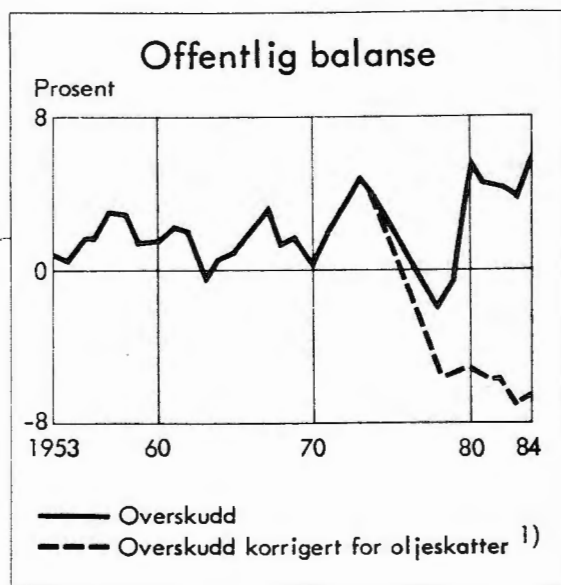
Et mer nærliggende utgangspunkt ville vel være først å se på behovene - og så ut fra dette vurdere hvor mye som må satses. I LTP er slike analyser bare nevnt i bruddstykker. Det som er klart er at antallet eldre vil øke sterkt i tida framover, og særlig gruppen over 80 år. Det krever økte bevilgninger for å opprettholde nåværende standard. Samtidig synker tallet på de årsklasser av kvinner som til nå har gjort svært mye gratis omsorgsarbeid for disse gruppene. Dette alene øker også behovet. Folketrygdordningen har nå eksistert i snart 20 år. Dermed øker den gruppen som har rett til tilleggs pensjon. Også her vil altså økte utgifter bare gjenspeile at de rettighetene folk har opparbeidet seg i flere tiår nå blir realisert i utbetalinger. Trygdefinansieringsutvalget regnet med at dette ville øke folketrygdens utgifter med 39-40% i perioden 1983-90.

Disse to eksemplene - hentet fra LTP - viser at behovene vil øke i tida framover, slik at økte bevilgninger ikke behøver å bety økt standard på ytelser. En kan altså ikke bare telle bevilgede kr og si at dette har økt - ergo er velferden økt. En må starte med å se på velferdsbehovet - og så vurdere bevilgningene opp mot det. Og her legger langtidsprogrammet et røykslør. Derimot legger de fram (kap20) et forsøk på å framskrive utviklingen i dag under visse forutsetninger om endringer i befolkningstruktur, samme lave vekst i utgifter som de siste årene osv. Det er uklart om denne framskrivinga gir noen standard forbedring. Poenget for regjeringa er at en slik lav vekst i offentlig sektor vil kreve en økning på rundt regnet 10 000 årsverk pr år i tida framover. Og det mener de er alt for mye, slik at veksten må bli mindre enn de siste åra! Regjeringens forslag går - røfft sagt - ut på å prioritere bevilgninger til helse- og sosialformål og å skjære hardt ned

ellers.

HVORFOR ?

De offentlige utgiftene er ikke ekstremt høye i Norge. Det er heller ikke de offentlige inntektene. Helseutgiftene er heller ikke i "verdenstoppen" - alt målt som andel av bruttonasjonalprodukt. Derimot er det solide overskudd på de offentlige budsjettene - jfr figuren:

Figur 20.1.1b Overskudd før lånetransaksjoner i offentlig forvaltning. 1953-1984²). Pst. av BNP uten sjøfart og olje.

¹) Overskudd før lånetransaksjoner korrigeret for oljeskatter og overføringer fra Norges Bank til Statskassen.

²) For 1984 anslag lagt til grunn i St. prp. nr. 1 tillegg nr. 16 for 1984-85 Salderingsproposisjonen.

Kilde: Statistisk sentralbyrå og Finansdepartementet.

Hva er så argumentene for å presse ned de offentlige utgiftene når en ser at behovene er der - og en har greie måter for å finansiere dette ? Her er i alle fall fire argumenter regjeringen bruker:

- Høye offentlige utgifter og trygder vil bety at de yrkesaktive må betale mye - dvs høye skatter. Det kan en ikke vente at de vil.
- Høye offentlige utgifter gir høye skattesatser, og det fører til mange problemer (svart arbeid, skattemotiverte investeringer, skattesnyting osv).
- Høye offentlige utgifter gir for lite valgfrihet, maktkonsentrasjon, og lite rom for privat og frivillig virksomhet.
- Høye offentlige utgifter gir svekket

konkurransesevne, inflasjon og svekket vekst og sysselsetting.

De to første er defensive: "Regjeringen får det ikke til, fordi en ikke klarer å styre økonomien ut fra behovene." Dessuten stemmer de ikke - især ikke i en økonomi med arbeidsløshet. En åpenbar måte for å styrke de offentlige budsjettene er å øke sysselsettingen. Det gir økte inntekter og lavere utgifter - dvs rom for økt aktivitet uten mer skatt, selv med det system en har i dag. Disse to første eksemplene tar utgangspunkt i at økte utgifter vil kreve at en øker skattenivået tilsvarende. Som en ser av figuren ovenfor gjelder ikke en slik sammenheng. Det er store overskudd i offentlig sektor som kan nyttes til å finansiere utgiftsøkninger uten at en må øke skattene. Det tredje argumentet er ideologisk - en liker ikke de kollektive ordningene fordi de ikke gir rom for private initiativ og veldedighet. En fristes til å si at den sorten argumenter trodde en var borte for 50 år siden. Det siste argumentet er et av Høyres (og DNAs) hjertebarn. Det er utførlig behandlet i avsnittet om arbeidsløshet. En kan fristes til å snu argumentet på hodet: Kravet om så sterk satsing på privat, konkurranseutsatt virksomhet har store negative konsekvenser. Dette hindrer en i å oppnå den øking av de offentlige budsjetter som er nødvendig for å sikre en viss minimumstandard av velferd.

STRATEGIEN

Regjeringen vil nytte en rekke metoder for å begrense de offentlige budsjettene. Fordelen med at de offentliggjør dem, er jo at de da åpent medgir at vitsen er å bremse utgiftene. Argumentene om rettferdighet og demokrati er bare ment for markedsføring.

Rammebudsjett er en hovedmetode - slik en nå bl.a. ser i statens overføringer til kommunene. Da vil ikke bevilgningene øke om behovet lokalt øker, og en overlater til de lokale myndigheter å prioritere hva som skal skjæres ned hvis noe må utvides.

Avindeksering betyr at bevilgninger ikke vokser selv om kostnadene har økt. Dermed presses realverdien av bevilgninger ned.

Behovsprøving, ved at en må søke og vurderes spesielt for å få en rekke ytelser. Dette krever

også økte ressurser til kontroll og vurdering.

Gebyrer/egenandeler som betyr at flere og flere offentlige ytelser skal koste penger.

I tillegg til dette skal de store overføringene (som trygder, distriktstøtte osv) vurderes med sikte på å redusere dem. Det ligger alt forslag på bordet om å endre folketrygdens regler slik at staten vil få innsparinger på over 1 milliard kr pr år. Her er altså mange tiltak - som hver for seg kan synes små, men som føyer seg inn i en strategi for å svekke statens velferds-utbetalinger.

HAR VI RÅD TIL Å LA VÆRE?

Ofte stilles spørsmålet om hvor stor offentlig sektor et land har "råd til" å ha. En tenker som om offentlig sektor "lever" av de andre næringene. En kan like gjerne snu spørsmålet den andre veien: Har vi råd til å la være å presse på for å få staten til å bygge ut nødvendig velferd. I regjeringens opplegg ligger bl.a.:

- Krisa i kommunens økonomi blir ikke løst med regjeringens plan om en øking i statens overføringer på 1,2 % pr år.
- Boligproblemene blir ikke løst - det er ikke foreslått noen nye tiltak.
- Det økte behovet for helse- og sosialytelser møtes med tiltak for å bremse veksten i ytelser.
- Arbeidsløsheten trekker med seg stadig nye sosiale problemer som koster i tillegg til den tapte produksjonen.

Osv, osv..., eksempelene skulle være kjente nok.

Regjeringen vil effektivisere offentlig virksomhet, og RV er sjølsagt ikke mot det. Ingen mener at offentlig virksomhet skal drives stivbeint, byråkratisk og ineffektivt. Ingen mener antakelig heller at en kan løse alle problemer - men det er, pent sagt, svært langt til det blir problemet i offentlig virksomhet. Offentlig helsevesen uten egenandeler og gebyrer gir køer, men å gå til lege kan ikke sidestilles med å kjøpe drops i argumentene for å bruke priser.

I stor grad er offentlige ytelser som blir etter-spurt ut fra behov, og ikke spesielt fordi det er små/ingen direkte kostnader ved dem. Å sortere køen etter lommebok gir store ulemper for de som

har vanlige inntekter. Og det lærer opp ungene til et samfunnsyn som vil koste de yrkesaktive dyrt når de trenger å bruke trygdesystemet. Derfor er det i stor grad også et spørsmål om vi har råd til å la være å ha store økinger i de offentlige utgiftene.

LEGG RAMMEVILKÅRENE TIL RETTE!

Regjeringens politikk i LTP er i et nøtteskall slik: For bedriftene ønsker de ikke at støtten skal være spesiell til bedrifter som trenger det. Der argumenteres det sterkt for at såkalt "selektiv støtte" er en byråkratisk uting. Isteden skal en "legge rammevilkårene til rette" for næringslivet ved å ha generelle regler som bedriftene får glede av - og som sikrer deres profitt.

Dermed får alle bedrifter nye godt av at lønninger og offentlige utgifter holdes nede for å sikre rammevilkårene for konkurranseutsatt virksomhet. Og skattelette utformes også som generelle regler. Sjølsagt fører dette til at mange bedrifter skor seg grovt på regler som tilgodeser næringslivet generelt. Når en derimot kommer over på den andre sida - til arbeidsfolk og trygdete får pipen en annen låt. Nå blir melodien behovsprøving for å hindre misbruk. Derfor skal det lages allverdens regler for å inntektsgradere støtte, kontrollordninger, søknadskjemaer, kort for å merke av medisnutgifter osv osv i det uendelige.

Rammevilkårene gjelder altså for næringslivet - behovsprøving og restriksjoner for vanlige folk.

Dette spillet er felles for regjeringen og DNA, og stiller bedriftene i en ennå gunstigere posisjon, og de som trenger offentlige ytelser i gapestokken.

RV ønsker også "å legge rammevilkårene til rette". Men vi vil snu på flisa: rammevilkårene for vanlige folk må være slik at de i størst mulig grad ikke trenger å ta i bruk det offentlige hjelpesystemet. Mest mulig må ytelsene være basert på klare rettigheter, og mest mulig må samfunnet innrettes slik at behovet for sosialsystemet blir minst mulig.

- Et samfunn uten arbeidsløshet slipper arbeidsløshetsstrygd.
- Et samfunn med garantert minsteinntekt vil sanere mye av behovsprøvingen i sosialsystemet.

- Et samfunn uten Høyres boligdyrtid vil slippe systemet med bostøtte og problemene for alle som faller utenom systemet.
  - Et samfunn med offentlig omsorgsansvar for eldre slipper presset på kvinnene for å ta på seg ulønnet omsorgsarbeid.
- Slike tiltak er å legge rammevilkårene til rette.

På den andre sida: Hvis samfunnet skattlegger bedrifter hardere. Hvis konkurranseutsatte bedrifter får vansker fordi de må betale samme kraftpris som oss andre - eller fordi lønningene går opp: Ja, da får de søke behovsprøvet støtte.

De får møte opp, stille seg under offentlig administrasjon og se om de er støtteverdige. I steden for å trekke for farge-TV på sosialstønaden får en trekke for firmabil, skjulte fonds, skrive ned aksjer osv. Kort sagt: Behovsprøving, ramme-styring, streng overvåking av at utgiftsrammer holder osv. En må rett og slett sikre seg mot forfordeling til de bedrifter som kan ta ut profitt av et støttesystem.

TOM SIDE

